

TWEEDE-KAMER VERKIEZINGEN 2025

**SAMEN AAN
DE SLAC**

Kies voor **Gemaakt in Nederland!** — Sterk, innovatief en onmisbaar

Op 29 oktober 2025 vinden de Tweede Kamerverkiezingen plaats. Koninklijke Metaalunie brengt met dit document de wensen van ruim 15.000 MKB- maakbedrijven onder uw aandacht. Stuk voor stuk wensen die ervoor zorgen dat deze MKB-maakbedrijven blijvend kunnen bijdragen aan onze brede welvaart, toekomstige banen, innovatief vermogen, strategische onafhankelijkheid en duurzame maatschappelijke transitie.

De MKB-maakindustrie is de stille kracht achter onze economie, biedt werkgelegenheid en oplossingen voor grote maatschappelijke uitdagingen zoals de energietransitie en vergrijzing. MKB-maakbedrijven produceren innovatieve producten in eigen land, zorgen voor banen, leiden talent op en versterken lokale gemeenschappen. In een wereld vol geopolitieke onzekerheid maakt hun werk Nederland minder afhankelijk van het buitenland. Investeer in onze MKB-maakindustrie en kies voor brede welvaart, toekomstbestendige banen en duurzame groei. We brengen Nederland technologisch vooruit door innovaties en oplossingen die onze veiligheid versterken en maatschappelijke uitdagingen als de klimaattransitie oplossen.

**MET ÉN VOOR
ONDERNEMERS IN
NEDERLAND!**

ZET IN OP 'GEMAAKT IN NEDERLAND!'

Met het vervullen van de wensen van onze leden, kunnen zij verder met het oplossen van de maatschappelijke en technologische uitdagingen die Nederland op dit moment kent. Hierna geven wij concrete praktische invullingen van die wensen. Mijn collega's en ik gaan daar graag met u over in gesprek. Zodat wij samen inzetten op 'Gemaakt in Nederland'.

Mark Helder, Voorzitter Koninklijke Metaalunie

Voor meer informatie neem contact op met **Wijnand van Zanten**, manager public affairs, via zanten@metaalunie of via **06-53 28 99 35**.

Koninklijke Metaalunie stelt zich voor

Koninklijke Metaalunie is de grootste branchevereniging voor de MKB-maakindustrie. Met ruim 15.000 aangesloten bedrijven zijn onze leden een krachtige motor van de economie.

MKB-maakbedrijven:

- » Vertegenwoordigen een aanzienlijk deel van de totale Nederlandse industrie.
- » Zijn goed voor 35 miljard euro omzet.
- » Bieden werk aan 200.000 vakmensen.
- » Zijn vaak familiebedrijven.
- » Zijn actief in sectoren zoals chips & halfgeleiderindustrie, machinebouw,

elektronica, automotieve en medische technologie.

- » Leveren onderdelen en technologie voor grote bedrijven in Nederland.
- » Investeren jaarlijks €40 miljoen via het Opleidings- en Ontwikkelingsfonds Metaalbewerking (OOM)
- » Leiden jaarlijks duizenden mensen op, via de Beroeps Begeleidende Leerweg (bbl) tot stagiair, ook op hbo en wo-niveau.
- » Investeren in leercultuur en omscholing.
- » Zijn een belangrijke schakel van de aansluiting bij regionale arbeidsmarktinfrastructuur.

Onze thema's voor uw verkiezingsprogramma

1 MKB-MAAKINDUSTRIE: MOTOR VOOR WELVAART EN STRATEGISCHE ONAFHANKELIJKHEID

MKB-maakbedrijven zijn essentieel voor het verdienvermogen en de strategische onafhankelijkheid van Nederland. Wie investeringen, zoals in defensie, in eigen land wil houden en minder afhankelijk wil zijn van het buitenland, moet inzetten op een sterke MKB-maakindustrie, volledige productieketens met sterke toeleveranciers als belangrijke schakels. Hiermee neemt afhankelijkheid van buitenlandse, niet-Europese mogendheden af.

WAT KAN DE POLITIEK DOEN VOOR DE MKB-MAAKBEDRIJVEN?

Ontwikkel een Sectoraal Industriebeleid: koester sterke ketens! Het industriebeleid moet meer sectoraal worden ingericht, gericht op markten in plaats van alleen technologieën. Project Beethoven voor de halfgeleiderindustrie (met topbedrijf ASML als aanjager) is een goed voorbeeld. Nederland is toonaangevend in deze markt. Hier werkt innovatie en flexibele productie vooral door en met sterke en innovatieve toeleveranciers als belangrijke schakels van de hele productieketen. Door per sector gerichte ondersteuning te bieden, kunnen markten en ketens beter worden benut. Dit versterkt de economie én strategische onafhankelijkheid. Focus op (potentieel) sterke Nederlandse sectoren zoals chips & halfgeleiderindustrie, agro, zorg, energie en defensie.

Maak arbeidsproductiviteit het speerpunt van Industriebeleid

Arbeidsproductiviteit moet centraal staan in het industriebeleid. De Nederlandse industrie is essentieel voor banen en groei, maar loopt achter op landen als de Verenigde Staten. Om concurrerend te blijven, moeten we sneller en efficiënter produceren met hetzelfde aantal mensen. Investeren in productiviteitsverhoging is daarom cruciaal. Zet bijvoorbeeld de 1,5%-ruimte in de 5% NAVO-norm in voor het opschalen van arbeidsproductiviteitsprogramma's. Met een Defensie Arbeidsproductiviteitsagenda versterken we tegelijk de productiviteit, behalen we de NAVO-norm en vergroten we de strategische autonomie. Autonomie die voor defensiematerieel extra belangrijk is. Dat bestaat uit ontelbare onderdelen waarbij je niet afhankelijk wilt zijn van andere landen om ze beschik-

baar te houden. Maar we hebben nog meer opgaven die gemaakt moeten worden zoals in onze infrastructuur. De productiviteit moet behoorlijk omhoog om dit allemaal mogelijk te maken tegen de achtergrond van een vergrijzende bevolking.

Zorg voor meer regie voor Economische Zaken op het Industriebeleid

Het ministerie van Economische Zaken moet weer de centrale regie krijgen in het versterken van de Nederlandse industrie, met duidelijke doorzettingsmacht. Voor verschillende sectoren betekent dit onder meer:

- » **Defensie:** Ontwikkel een overheidsmarktprogramma waarin investeringen worden gekoppeld aan arbeidsproductiviteit en in Nederland terecht komen. Slechts 20% van alle defensieopdrachten gaat nu naar Nederlandse maakbedrijven. Dat moet veranderen.
- » **Agro & machinebouw:** Geef ruimte aan innovatie, productie en export in deze strategische sector.
- » **Chips & halfgeleiderindustrie:** Behoud het wereldleiderschap door blijvend te investeren in innovatie en toeleverketens.
- » **Maritiem:** Ondersteun de sector als sleutelspeler, ook in de klimaattransitie.
- » **Duurzame energie:** Zet in op circulariteit en digitalisering van de productie om onafhankelijker te worden van kritieke grondstoffen.
- » **Zorg:** De toenemende vergrijzing zorgt nu al voor een personeelstekort in de zorgsector en voor stijgende kosten. Nieuwe oplossingen moeten bedacht en geproduceerd worden om de zorg in de toekomst beschikbaar en betaalbaar te maken.

Economische Zaken moet op meer industriële ketens een aanjagende rol krijgen en keuzes maken voor sectoren die echt bijdragen aan ons (toekomstig) verdienvermogen.

2 OPLEIDEN VOOR DE TOEKOMST – EEN WENDBARE ARBEIDSMARKT EN INNOVATIEF (BEROEPS) ONDERWIJS

Om grote maatschappelijke opgaven zoals klimaat en woningbouw aan te pakken, zijn er dringend meer technische vakmensen nodig. De MKB-maakindustrie kampt met structurele tekorten van tienduizenden vakmensen die richting 2030 nauwelijks afnemen. Arbeidsproductiviteit stagneert door gebrek aan langjarig beleid en financiering, terwijl juist de MKB-maakindustrie hierin uitblinkt. Metaalunie pleit voor versterking van technisch vakmanschap, meer instroom in het beroepsonderwijs en inzet op *Leven Lang Ontwikkelen*. Alleen via een brede publiek-private aanpak met flexibel, praktijkgericht onderwijs en inclusieve arbeidsmarktstructuren kunnen we deze tekorten structureel aanpakken. Daarbij is het essentieel dat onderwijs en arbeidsmarkt flexibeler en sneller inspelen op veranderende competentiebehoeften, met een nadruk op productieve banen en sterke aansluiting op maatschappelijke opgaven.

WAT KAN DE POLITIEK DOEN VOOR DE MKB-MAAKBEDRIJVEN?

Structurele samenwerking tegen het tekort aan vakmensen Om tekorten in de technieksector op te lossen, is gerichte instroom van jongeren, zij-instromers en werkenden essentieel. Dat vraagt om structurele regionale samenwerking tussen onderwijsinstellingen, bedrijfsvakscholen, brancheorganisaties, gemeenten en uwv. Deze partijen moeten gezamenlijk één toegangspoort per regio organiseren, waar via praktijkgericht en modulair onderwijs mensen worden begeleid naar werk in tekortsectoren. Bedrijfsvakscholen en ondernemers vervullen hierin een uitvoerende rol, met toeleiding en ondersteuning vanuit publieke partners. Zo benutten we ongezien talent, versterken we het technisch vakmanschap en geven we mensen een duurzame plek op de arbeidsmarkt.

Praktijkleren verdient blijvende steun Werkgevers investeren dagelijks in het opleiden van vakmensen via de bbl-route, met intensieve begeleiding op de werkvloer. De Subsidieregeling Praktijkleren helpt hen daarbij en maakt praktijkleren haalbaar en betaalbaar. Versterk deze succesvolle aanpak: verhoog het subsidiebedrag per leerplek,

geef langjarige zekerheid en breid de regeling uit naar werkenden. Zo blijft de bbl-route een krachtige motor voor vakmanschap in tekortsectoren.

Leid op voor de toekomst - verbeter aansluiting onderwijs en arbeidsmarkt Om mensen voor te bereiden op de banen van morgen, moet praktijkgericht en modulair onderwijs de norm worden, met een volwaardige rol voor bedrijfsvakscholen. Dit vraagt om aanpassing van wetgeving rond publiek-private samenwerking in het mbo. Bedrijfsvakscholen en ondernemers moeten samen met onderwijsinstellingen flexibele leertrajecten aanbieden voor instroom, bij- en omscholing, en een *Leven Lang Ontwikkelen*. Publieke bekostiging moet hierbij flexibel inzetbaar zijn, met ruimte voor cofinanciering. Zo versterken we het technisch onderwijs, verhogen we de productiviteit in de MKB-maakindustrie en verkleinen we personeelstekorten in vitale sectoren.

Macrodoelmatigheid als uitgangspunt voor onderwijs én bekostiging We willen dat macrodoelmatigheid (Kansrijk Opleiden) leidend wordt in het onderwijsaanbod en de financiering. Opleidingen die leiden tot werk in tekortsectoren, zoals techniek en ICT, krijgen voorrang in beleid en bekostiging. Opleidingen met aantoonbaar arbeidsmarktperspectief worden financieel extra ondersteund, zodat onderwijsinstellingen en bedrijfsleven meer ruimte krijgen om te investeren in kwaliteit, begeleiding en praktijkgericht leren. Zo kunnen we het onderwijsstelsel doelgericht sturen richting werk voor iedereen.

Leg Techniek en Digitale vaardigheden vast in het curriculum voor po en vo Leg een stevige basis in het primair en voortgezet onderwijs door techniek, technologie en digitale geletterdheid te verankeren in het curriculum. Breid succesvolle programma's zoals *Sterk Techniekonderwijs*, *Techkwadraat* en *Techhavo* uit, met landelijke dekking. Stimuleer doorlopende leerlijnen van po/vo naar het mbo met structurele betrokkenheid van het bedrijfsleven.

Benut ieder talent! Niemand aan de kant Geef statushouders perspectief in de techniek. Veel statushouders willen aan het werk, maar missen de juiste papieren of ervaring. Door praktijkgericht op te leiden binnen technische leeromgevingen en intensieve begeleiding te bieden, maken we hun potentieel zichtbaar én inzetbaar voor onze economie.

Onze thema's voor uw verkiezingsprogramma - vervolg

Voorkom dat schoolverlaters uitvallen Voortijdig schoolverlaters dreigen langdurig buitenspel te staan, terwijl juist in de techniek behoefte is aan praktisch talent. Met laagdrempelige instroompunten, modulair onderwijs en vakgerichte coaching (voor werknemers als werkgevers) kunnen we deze groep een tweede kans bieden op een toekomst in vakmanschap.

Bundel krachten voor duurzame zij-instroom Het is van belang te investeren in regionale publiek-private leeromgevingen waar gemeenten, uwv, (regionale Werkcentra), onderwijsinstellingen en bedrijfsvakscholen samenwerken. Ook andere zij-instromers – zoals herintreders en omgeschoolde werkzoekenden – krijgen zo toegang tot techniekbanen, via maatwerktrajecten met begeleiding, praktijkleren en gericht perspectief op werk.

Zet Leven Lang Ontwikkelen in als motor voor innovatie Werkenden moeten zich eenvoudig kunnen blijven ontwikkelen. Geef het bedrijfsleven daarom een leidende rol in de bestaande Leven Lang Ontwikkelen-agenda, met onderwijsinstellingen als faciliterende partner. Bouw regionale leernetwerken rond modulair en praktijkgericht onderwijs. Koppel deelkwalificaties aan erkende certificaten en vereenvoudig de financiering door leerbudgetten, O&O-gelden en publieke middelen te bundelen in één toegankelijk systeem.

3 DUURZAAMHEID EN KLIMAAT: BRENG MKB-MAAKINDUSTRIE IN POSITIE

Verduurzaming is voor onze leefomgeving én voor onze welvaart een kans. De MKB-maakindustrie levert met weinig milieubelasting hoge maatschappelijke waarde. Voor verdere groei is consistent overheidsbeleid, lastenverlichting en investeringssteun nodig. Verduurzaming van MKB-maakbedrijven is cruciaal voor zowel bedrijfscontinuïteit als maatschappelijke doelen zoals klimaat, grondstofzekerheid en strategische autonomie. Ondernemers stuiten hierbij op obstakels zoals netcongestie, complexe regelgeving en gebrek aan stimulansen. Samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven is voor de korte maar vooral voor de langere termijn essentieel. Ook internationaal ligt hier een kans om van Nederland koploper te maken in het bedenken en produceren van klimaat- en duurzaamheidsoplossingen.

WAT KAN DE POLITIEK DOEN VOOR DE MKB-MAAKBEDRIJVEN?

Voorwaarde voor groei en verduurzaming: Breng de energie-infrastructuur op orde Voor MKB-maakbedrijven is betrouwbare, betaalbare en beschikbare duurzame energie cruciaal. Hoewel grote investeringen zijn gepland, lossen die de huidige capaciteitsproblemen niet tijdig op. Veel bedrijven kunnen nu al niet uitbreiden of verduurzamen. Naast extra investeringen in kabels, trafo's en onderstations zijn aanvullende maatregelen nodig:

- » Slimmer netgebruik, bijvoorbeeld door flexibelere inzet van veiligheidsmarges.
- » Ontkoppel energie-investeringen van stikstofregels.
- » Leer van succesvolle regionale initiatieven, vooral op bedrijventerreinen.

Maak de circulaire economie kernpunt van klimaat – en grondstoffenbeleid Benut de kansen van de circulaire maakindustrie door de circulaire economie echt kernpunt van de klimaatplannen te maken. Er is nog veel klimaatwinst te behalen andere door de circulaire economie aan de Nationale Grondstoffenstrategie te koppelen. Nederland wordt zo minder afhankelijk van (kritische) grondstoffen uit het buitenland.

4 INNOVATIE EN ARBEIDS-PRODUCTIVITEITVERHOOGING

Om concurrerend te blijven en door personeels-tekorten moeten MKB-maakbedrijven flexibel en kostenefficiënt produceren. Dit vereist hogere arbeidsproductiviteit, innovatie en digitalisering. Hoewel innovatie ondernemers vaak eigen is, lukt dit niet altijd zonder ondersteuning. De overheid moet daarom actief bijdragen aan een sterk innovatie-klimaat, met speciale aandacht voor de MKB-maak-industrie.

WAT KAN DE POLITIEK DOEN VOOR DE MKB-MAAKBEDRIJVEN?

Investeer in de toekomst van Nederland, minimaal 3% van het bbp aan innovatie. Zorg dat hier een vast deel van wordt besteed in de MKB-maakindustrie.

Maak beleid voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit van de MKB-maakindustrie. Betrek de praktijk hierbij zodat uitvoering nauw aansluit bij de doelgroep.

Het beleid moet bestaan uit:

- » Voor MKB-maakbedrijven toegankelijke financiering van bedrijven en/of programma's die innovatie en uitvoering van productieprocessen ontwikkelen en uitvoeren.
- » Ondersteun en stimuleer een duidelijke koppeling van bedrijven met het (praktijk)onderwijs om de innovatie te borgen.
- » Ondersteuning bij de implementatie van arbeidsproductiviteit bevorderende innovaties.

Werk het beleid uit in een *Arbeidsproductiviteitsprogramma* met duidelijke tijdslijnen en planning en een concrete uitvoering dicht bij de bedrijven. Hier moet beleid en uitvoering worden gecombineerd met zowel financieel als gerichte (collectieve) ondersteuning van sectoren en bedrijfsclusters en de betrokkenheid van het onderwijs met *Leven Lang Ontwikkelen*-programma's die innovaties in de nabije en verre toekomst borgen. Investeren in productiviteitsverhoging is cruciaal. Zet bijvoorbeeld ook de 1,5%-ruimte bovenop de NAVO-norm in voor het opschalen van arbeidsproductiviteitsprogramma's.

Maak innovatiestimuleringsmaatregelen beter bereikbaar voor de MKB-maakindustrie Innovatie is cruciaal voor het verhogen van de arbeidsproductiviteit in de MKB-maak-industrie. Huidige innovatieregelingen sluiten echter onvoldoende aan bij hun behoeften. Er is meer aandacht nodig voor toepassing van innovaties en digitalisering in productieprocessen. Maak bestaande stimulerings-instrumenten gericht, beter bereikbaar en werkbaar voor MKB-maakbedrijven om hun innovatiekracht en verdien-vermogen écht te benutten.

MKB-maakindustrie-financiering: kredietgarantie voor digitalisering nodig MKB-maakbedrijven lopen nog altijd tegen muren op bij het verkrijgen van financiering voor digitalisering, ondanks het Nationale Convenant MKB-financiering. Terwijl juist digitalisering essentieel is voor hogere productiviteit en concurrentiekracht, weigeren banken vaak krediet vanwege het ontbreken van onderpand, zoals bij software. Daarom is een Kredietgarantieregeling nodig: een commercieel krediet via de huisbank met overheids-dekking. Dit verlaagt de drempel voor investeringen in digitale en productie-innovatie en versnelt vernieuwing in de gehele MKB-maakindustrie.

Onze thema's voor uw verkiezingsprogramma - vervolg

5 ONDERNEMERSKLIMAAT MKB-MAAKINDUSTRIE

Ondernemerschap is cruciaal voor brede welvaart. Nederland moet kansen voor ondernemerschap optimaal benutten. Voor Metaalunie is het belangrijk dat MKB-maakbedrijven bijvoorbeeld niet onnodig beperkt worden door regeldruk en voldoende fysieke ruimte hebben voor hun bedrijf. MKB-familie (maak) bedrijven verdienen speciale aandacht, omdat zij de ruggengraat vormen van de Nederlandse economie en samenleving. Daarnaast is er behoefte aan stabiliteit. In beleid en in regel- en wetgeving, voor een langere periode. Dat geeft ondernemers de rust om te investeren en te innoveren in ontwikkelingen die Nederland op de lange termijn verder brengen.

WAT KAN DE POLITIEK DOEN VOOR DE MKB-MAAKBEDRIJVEN?

Maak echt werk van vermindering regeldruk voor MKB-maakbedrijven

- » Pas hiervoor de systematiek van regeldrukaanpak aan door een drempelwaarde voor het kleine mkb tot en met 25 werknemers in te voeren bij nieuwe en bestaande wetgeving. Onder deze drempelwaarde gelden geen of lichtere wettelijke eisen. In verschillende wetgevings-domeinen zijn er al dit soort drempelwaardes.
- » De meeste en grootste regeldruknelpunten voor het mkb liggen op het gebied van szw. Zoals de flinke administratieve last bij het re-integratieproces van zieke werknemers. De knelpunten en eventuele oplossingen zijn al meerdere malen geïnventariseerd.

Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) essentieel voor MKB-familie(maak)bedrijven De Bedrijfsopvolgingsregeling (BOR) is essentieel voor de continuïteit van familiebedrijven. Politieke voorstellen om de BOR te versoberen of af te schaffen kunnen negatieve gevolgen hebben. Metaalunie pleit voor behoud van de BOR, met eventueel enkele aanpassingen om misbruik tegen te gaan.

Landelijke regie op ruimte voor bedrijventerreinen noodzakelijk Het is lastig een huis kopen als je geen baan kunt vinden. Woningbouw heeft prioriteit, maar bekneelt nu vaak onbedoeld de benodigde ruimtelijke vraag naar bedrijventerreinen die zorgen voor banen. Aangezien ook circulair ondernemen meer ruimte vraagt, zal de ruimte-behoefte voor toekomstbestendige bedrijventerreinen alleen maar toenemen.

Landelijke regie op ruimte voor bedrijven is essentieel. Bijvoorbeeld door het *Nationaal Programma Ruimte voor Economie* uit te voeren en ruimte voor werklocaties en bedrijventerreinen echt te bewaken. Bedrijventerreinen beslaan slechts 2,6% van Nederland, maar zijn goed voor 40% van het bnp, 30% van de werkgelegenheid en 60% van de R&D-uitgaven. Ze bieden ook stageplekken, opleidingen en sponsoren lokale verenigingen. Het verlies ervan heeft dus onwenselijke en grote maatschappelijke gevolgen.

Koninklijke Metaalunie

Bezoekadres

Einsteinbaan 1
3439 NJ Nieuwegein

Postadres

Postbus 2600
3430 GA Nieuwegein

t 030 – 605 33 44
e info@metaalunie.nl

www.metaalunie.nl

Samenwerken aan oplossingen

Koninklijke Metaalunie denkt actief mee over beleidsoplossingen, fungeert als kennispartner, verbindt bedrijven met onderwijs en overheid.

We zetten graag onze dienstverlening in als het gaat om innovatie, verduurzaming en vakmensen. Zo bouwen we samen met onze leden aan een sterke samenleving.

**SAMEN AAN
DE SLAG**

**MET ÉN VOOR
ONDERNEMERS IN
NEDERLAND!**

